

Τεύχος 14 (2018) 32-48

<http://www.jstar.gr>

Η επίδραση ενός προγράμματος παιγνιωδών δραστηριοτήτων αναψυχής στις κοινωνικές δεξιότητες των παιδιών ηλικίας 8 έως 12 ετών

Μ. Μπρέχα, Ο. Ματσούκα, Κ. Αστραπέλλος

Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να καταγραφεί ο βαθμός των κοινωνικών δεξιοτήτων των παιδιών ηλικίας 8 έως 12 ετών και να διαπιστωθεί κατά πόσο η συμμετοχή τους σε ένα δομημένο πρόγραμμα παιγνιωδών δραστηριοτήτων αναψυχής επηρεάζει τις κοινωνικές τους δεξιότητες. Το δείγμα αποτελούνταν από 22 μαθητές/τριες (14 κορίτσια και 8 αγόρια) οι οποίοι συμμετείχαν σε δομημένο πρόγραμμα παιγνιωδών δραστηριοτήτων. Μετά το πέρας του προγράμματος, οι μαθητές συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο SSQ-PU (Spence, 1995), το οποίο περιείχε 30 ερωτήσεις βάσει των οποίων αξιολογήθηκε το επίπεδο των κοινωνικών τους δεξιοτήτων. Έπειτα, η ερευνήτρια και η υπεύθυνη δασκάλα των παιδιών, με ειδικότητα την ψυχολογία συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο SSQ-T (Spence, 1995), το οποίο περιείχε 30 ερωτήσεις βάσει των οποίων αξιολογήθηκε το επίπεδο των κοινωνικών δεξιοτήτων των παιδιών από τους δασκάλους. Οι ερωτήσεις αυτές κάλυπταν ένα μεγάλο φάσμα κοινωνικών δεξιοτήτων, όπως για παράδειγμα, την αντιμετώπιση καταστάσεων, την συνεργασία με τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας, καθώς επίσης και δεξιότητες που σχετίζονται με τον τομέα των σχέσεων με τους συνομήλικους, τους δασκάλους αλλά και την οικογένεια. Σύμφωνα με την Spence, λόγω των αλληλοσχετίσεων μεταξύ των παραγόντων, προτάθηκε η χρήση μίας συνολικής βαθμολογίας. Για την καταγραφή των ποσοστών χρησιμοποιήθηκε η Ανάλυση Συχνοτήτων (Frequencies), ενώ για την καταγραφή του βαθμού των κοινωνικών δεξιοτήτων με βάση την συχνότητα συμμετοχής των παιδιών στο πρόγραμμα χρησιμοποιήθηκε η ανάλυση διακύμανσης (one way Anova). Από τα αποτελέσματα φάνηκε ότι τα παιδιά που συμμετείχαν στο πρόγραμμα παιγνιωδών δραστηριοτήτων αναψυχής περισσότερες από 3 φορές την εβδομάδα, έχουν αναπτύξει καλύτερα τις κοινωνικές τους δεξιότητες από ότι τα παιδιά που συμμετείχαν 1 έως 2 φορές την εβδομάδα. Λαμβάνοντας, τα δεδομένα της παρούσας έρευνας συγκεντρωτικά, θεωρείται αναγκαίος ο σχεδιασμός και η υλοποίηση προγραμμάτων παιγνιωδών δραστηριοτήτων αναψυχής σε παιδιά ηλικίας 8 έως 12 ετών, τα οποία θα πρέπει να βασίζονται στην ανάπτυξη των κοινωνικών τους δεξιοτήτων.

Λέξεις κλειδιά: κοινωνικές δεξιότητες, παιδική ηλικία, παιχνίδι, αναψυχή

Διεύθυνση αλληλογραφίας:

Μπρέχα Μάρθα

Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Τμήμα Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού

marthabrecha@gmail.com

E-mail:

Εισαγωγή

Ο κόσμος του παιδιού και των συνομηλίκων που συναναστρέφεται έχει μελετηθεί για περισσότερες από τρεις δεκαετίες κυρίως από τους ψυχολόγους και τα αποτελέσματα αυτών των ερευνών αποτελούν σημαντικές γνώσεις για την κατανόηση των κοινωνικών σχέσεων του παιδιού.

Τα βιώματα που αποκομίζουν τα παιδιά με τους συνομηλίκους τους μπορούμε να τα κατανοήσουμε καλύτερα αν εξετάσουμε τα πολλαπλά και αλληλένδετα κοινωνικά επίπεδα εμπειριών από τα οποία αποτελούνται δηλαδή, την αλληλεπίδραση, τις δυαδικές σχέσεις, τις σχέσεις στην ομάδα (Hinde, 1987).

Τόσο οι γονείς όσο και οι εκπαιδευτικοί έχουν την προσδοκία να πετύχουν τα παιδιά στην ακαδημαϊκή και κοινωνική τους ζωή, μέσα από τη παρακίνηση και την απόκτηση των δεξιοτήτων, την δημιουργία θετικών σχέσεων με τους συνομήλικες και τους ενήλικες και την προσαρμογή στις πολύπλοκες απαιτήσεις της ανάπτυξης των μικρών παιδιών (Crick & Dodge, 1994). Η ικανότητα να μπορούν τα παιδιά να συνεργάζονται μέσα σε μία ομάδα συνομηλίκων, στην οικογένεια, στο σχολείο και την κοινωνία και η λήψη υπεύθυνων αποφάσεων για την ανάπτυξη μιας υγιούς προσωπικότητας σύμφωνα με τον Payton, Wardlaw & Craszyk, 2000 αποτελούν παράγοντες κοινωνικής προσαρμογής.

Η ανάπτυξη των κοινωνικών δεξιοτήτων στην παιδική ηλικία αποτελεί μία περιοχή ενδιαφέροντος για τους ερευνητές και ταυτόχρονα παγκόσμια ανησυχία για τους γονείς, κυρίως για τον αναμφισβήτητο εποικοδομητικό τους ρόλο στη διαμόρφωση προσαρμοστικών ικανοτήτων από την πρώιμη παιδική ηλικία έως και την εφηβεία (Matson, 2009). Οι κοινωνικές ικανότητες συνίστανται κυρίως στη βελτίωση της συμπεριφοράς προκειμένου τα άτομα να ανταπεξέρχονται με επιτυχία σε δύσκολες κοινωνικές συνθήκες, όπως στην πίεση ενός συνομηλίκου ή μίας ομάδας συνομηλίκων, στην αναζήτηση βοήθειας όταν κρίνεται αναγκαίο ή στην αντιμετώπιση συγκρουσιακών καταστάσεων (Greene & Burlison, 2003). Επίσης, οι κοινωνική συμπεριφορά σχετίζεται με την αποδοχή από τους συνομηλίκους, τη συναισθηματική υγεία, την ικανότητα δημιουργίας διαπροσωπικών σχέσεων και την κοινωνική προσαρμογή, καθώς τα παιδιά τα οποία είναι κοινωνικά, συνεργάσιμα και φιλικά είναι πιθανότερο να τα καταφέρουν τόσο στο κοινωνικό όσο και στο ακαδημαϊκό πλαίσιο του σχολείου. (Qin & Yong, 2002; Gourley et al., 2008).

Η συμμετοχή του παιδιού στο παιχνίδι αποτελεί ένα ατομικό χαρακτηριστικό της προσωπικότητας του που εκδηλώνεται με ένα σταθερό και αναγνωρίσιμο τρόπο σε κάθε περιβάλλον (Barnett, 1990, 1991a). Σειρά ερευνών δείχνουν ότι η συμπεριφορά του παιδιού στο παιχνίδι σχετίζεται με χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του παιδιού (Singer, Singer, & Sherrod, 1980), γι' αυτό και οι σύγχρονες θεωρητικές και ερευνητικές τάσεις μελετούν το παιχνίδι σαν ένα χαρακτηριστικό της προσωπικότητας και μια προδιάθεση του ατόμου να εμπλακεί με ένα ξεχωριστό, ατομικό τρόπο σε δραστηριότητες παιχνιδιού κάθε είδους και διάρκειας (Boyer, 1997). Μέσα από την αλληλεπίδραση στο παιχνίδι με την ομάδα των ομηλίκων το παιδί συγκροτεί την ταυτότητά του και κοινωνικοποιείται, ενθαρρύνεται να εξερευνά ενεργητικά το περιβάλλον, να επιλύει πραγματικά προβλήματα που έχουν νόημα για το ίδιο, να συνυπάρχει με τους άλλους, σύμφωνα με τους Dodge & Colker (όπ. αναφ. στο Δαφέρμου, Κουλούρη και συν., 2006). Έτσι, το παιχνίδι έχει συνδεθεί με τη δημιουργική σκέψη (Barnett & Kleiber, 1982) και θεωρείται το μέσο προώθησης της κοινωνικής και γνωστικής ανάπτυξης του παιδιού. Είναι γεγονός, όπως αναφέρει η Μιχαλοπούλου, ότι μέσα από το παιχνίδι το παιδί βιώνει καταστάσεις επικοινωνίας και γλωσσικών ανταλλαγών μιμούμενο πραγματικές, αυθεντικές συνθήκες επικοινωνίας που κεντρίζουν το

ενδιαφέρον του και το δραστηριοποιούν ψυχικά, συναισθηματικά και νοητικά (Μιχαλοπούλου, 2010). Η διαλεκτική σχέση του παιδιού τόσο με τον εαυτό του, όσο και με τον περίγυρό του αναδεικνύει το παιχνίδι σε ένα πολύ σημαντικό μέσο για την ωρίμανση του ίδιου του παιδιού. (Γερμανός, 2004).

Μέθοδος

Συμμετέχοντες

Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 22 μαθητές/τριες, ηλικίας 8 έως 12 ετών. Από αυτούς οι 14 ήταν κορίτσια (63,6%) και οι 8 ήταν αγόρια (36,4%) και όλοι τους συμμετείχαν στις δραστηριότητες του Κέντρου Δημιουργικής Απασχόλησης «ΡΟΔΑ» (ΚΔΑΠ) για παιδιά, κατά την τρίτη καλοκαιρινή περίοδο και πιο συγκεκριμένα το διάστημα από 1 έως 30 Αυγούστου του 2017. Τα παιδιά αυτά ήταν κάτοικοι της περιοχής των Ιωαννίνων και δεν είχαν εμπειρία από προγράμματα παιγνιωδών δραστηριοτήτων με την συγκεκριμένη που πραγματοποιήθηκε η πειραματική διαδικασία.

Οι μαθητές/τριες που συμμετείχαν στην έρευνα χωρίστηκαν σε 3 ομάδες με βάση τον βαθμό συμμετοχής τους στις δραστηριότητες αναψυχής. Η πρώτη ομάδα αποτελούνταν από 11 παιδιά, τα οποία συμμετείχαν από 3 έως 4 φορές την εβδομάδα στις δραστηριότητες (50%). Η δεύτερη ομάδα αποτελούνταν από 6 παιδιά, τα οποία συμμετείχαν από 2 έως 3 φορές την εβδομάδα (27,3%). Τέλος, η τρίτη ομάδα αποτελούνταν από 5 παιδιά, τα οποία συμμετείχαν τουλάχιστον μία φορά την εβδομάδα (22,7%).

Όργανα Μέτρησης - Ερωτηματολόγια

Κλίμακα κοινωνικών δεξιοτήτων - SSQ-PU (Spence, 1995)

Η κλίμακα κοινωνικών δεξιοτήτων αποτελούνταν από 30 ερωτήσεις κλειστού τύπου. Με την κλίμακα αυτή το παιδί αξιολογεί τον βαθμό στον οποίο κάθε ερώτηση περιγράφει καλύτερα τον εαυτό του τις τελευταίες 4 εβδομάδες, τις οποίες υλοποιήθηκε το ερευνητικό πρόγραμμα. Οι ερωτήσεις καλύπτουν ένα μεγάλο φάσμα κοινωνικών δεξιοτήτων, όπως για παράδειγμα, την αντιμετώπιση καταστάσεων οι οποίες απαιτούν διεκδικητικότητα, την συνεργασία με τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας, καθώς επίσης και τις δεξιότητες που σχετίζονται με τον τομέα των σχέσεων με τους συνομήλικους, τους δασκάλους αλλά και την οικογένεια. Η αξιολόγηση έγινε βάσει 3-βάθμιας κλίμακας η οποία κυμαινόταν από το 0 που αντιστοιχούσε στο δεν το κάνω ποτέ ... μέχρι το 2 που αντιστοιχούσε στο το κάνω συχνά...

Σύμφωνα με την Spence (1995) η εσωτερική συνοχή της κλίμακας είναι καλή με δείκτη αξιοπιστίας Guttman ημίσεως 0.83 και cronbach alpha 0.85.

Αξιολόγηση των κοινωνικών δεξιοτήτων των παιδιών από τους δασκάλους (SSQ-T)

Η κλίμακα αξιολόγησης των κοινωνικών δεξιοτήτων των παιδιών από τους δασκάλους αποτελούνταν από 30 ερωτήσεις κλειστού τύπου. Με την κλίμακα αυτή ο δάσκαλος αξιολογεί με υποκειμενική αντίληψη τον βαθμό στον οποίο κάθε ερώτηση περιγράφει καλύτερα τις κοινωνικές δεξιότητες του κάθε παιδιού ξεχωριστά, μετά από την συμμετοχή του σε πρόγραμμα παιγνιωδών δραστηριοτήτων αναψυχής. Η αξιολόγηση έγινε βάσει 3-βάθμιας κλίμακας η οποία κυμαινόταν από το 0 που αντιστοιχούσε στο δεν το κάνει ποτέ μέχρι το 2 που αντιστοιχούσε στο το κάνει συχνά.

Η εσωτερική συνέπεια του ερωτηματολογίου αξιολόγησης των κοινωνικών δεξιοτήτων από τους δασκάλους είναι ικανοποιητική με αξιοπιστία ημίσεως Guttman 0,93 και συντελεστή cronbach alpha 0,96. Η ανάλυση παραγόντων ανέδειξε τρεις παράγοντες την επίλυση/αποφυγή συγκρούσεων, τη ζεστασιά, ενσυναίσθηση και την συμμετοχή σε κοινωνικές καταστάσεις. Η ανάλυση παραγόντων ανέδειξε τρεις παράγοντες την επίλυση/αποφυγή συγκρούσεων, τη ζεστασιά, ενσυναίσθηση και την συμμετοχή σε κοινωνικές καταστάσεις. Η Spence (1995) προτείνει τη χρήση μιας συνολικής βαθμολογίας λόγω των αλληλοσυσχετίσεων μεταξύ των παραγόντων.

Η προσαρμογή των ερωτηματολογίων SSQ-PU και SSQ-T στην ελληνική γλώσσα πραγματοποιήθηκε με τη μέθοδο της μετάφρασης των κλιμάκων από τη γλώσσα κατασκευής των κλιμάκων, τα αγγλικά, στη γλώσσα στην οποία πρόκειται να χρησιμοποιηθούν (forward translation) και την αντίστροφη μετάφραση, δηλαδή τη μετάφραση των μεταφρασμένων κλιμάκων στη γλώσσα στην οποία κατασκευάστηκαν (backward translation). Οι δύο αυτές μεταφράσεις πραγματοποιήθηκαν από δύο μεταφραστές οι οποίοι εργάστηκαν ανεξάρτητα, ήταν γνώστες του πολιτισμού της χώρας στην οποία κατασκευάστηκαν οι κλίμακες, καθώς επίσης και του γνωστικού αντικείμενου με το οποίο σχετίζονται οι κλίμακες.

Διαδικασία

Οι μαθητές/τριες (N=22), βάσει της συχνότητας συμμετοχής τους στο πρόγραμμα παιγνιδιών δραστηριοτήτων αναψυχής, χωρίστηκαν σε τρεις ομάδες: Α, Β, Γ. Οι μαθητές/τριες των τριών πειραματικών ομάδων Α, Β εξασκήθηκαν κάτω από τις ίδιες συνθήκες. Όσον αφορά την συχνότητα συμμετοχής, τα άτομα της Α πειραματικής ομάδας εξασκήθηκαν δύο έως τέσσερις φορές την εβδομάδα για ένα μήνα, τα άτομα της Β πειραματικής ομάδας εξασκήθηκαν μία έως δύο φορές την εβδομάδα. Τέλος, τα άτομα της Γ πειραματικής ομάδας συμμετείχαν τουλάχιστον μία φορά την εβδομάδα στο οργανωμένο πρόγραμμα παιγνιδιών δραστηριοτήτων αναψυχής.

Η παρούσα έρευνα είχε διάρκεια συνολικά τεσσάρων (4) εβδομάδων, ενώ το πρόγραμμα παιγνιδιών δραστηριοτήτων αναψυχής περιελάμβανε 3 ενότητες. Την πρώτη εβδομάδα πραγματοποιήθηκαν δραστηριότητες και παιχνίδια γνωριμίας, τις δύο επόμενες εβδομάδες υλοποιήθηκαν παιχνίδια και δραστηριότητες συνεργασίας και εμπιστοσύνης ενώ την τελευταία εβδομάδα της ερευνητικής διαδικασίας πραγματοποιήθηκαν παιχνίδια συναγωνισμού-ανταγωνισμού. Τα παραπάνω είδη παιχνιδιών αποτέλεσαν για την ερευνήτρια μεθοδολογικά εργαλεία για την ανάπτυξη των κοινωνικών δεξιοτήτων των μαθητών/τριών.

Στατιστική Ανάλυση

Για την στατιστική ανάλυση των ερευνητικών δεδομένων χρησιμοποιήθηκε το στατιστικό πακέτο SPSS 15.0 for Windows.

Με την χρήση της ανάλυσης συχνοτήτων (frequencies) καταγράφηκαν τα ποσοστά επί τοις εκατό των μεταβλητών της έρευνας που καταγράφουν την αξιολόγηση των κοινωνικών δεξιοτήτων των παιδιών αλλά και την αξιολόγηση των κοινωνικών δεξιοτήτων των παιδιών από την ερευνήτρια και την παιδαγωγό- ψυχολόγο. Η ανάλυση που πραγματοποιήθηκε ήταν μονοπαραγοντική, καθώς σύμφωνα με την Spence (1995), προτείνεται η χρήση μίας συνολικής βαθμολογίας, λόγω των αλληλοσυσχετίσεων μεταξύ των παραγόντων.

Τέλος για να διαπιστωθούν στατιστικά, οι διαφορές μεταξύ των κοινωνικών δεξιοτήτων των παιδιών που η συχνότητα συμμετοχής τους στο πρόγραμμα παιγνιδιών δραστηριοτήτων ήταν

μεγάλη, μεσαία ή αντίστοιχα μικρή χρησιμοποιήθηκε η ανάλυση διακύμανσης (ONE WAY ANOVA) ενώ το ίδιο στατιστικό πακέτο χρησιμοποιήθηκε για να βρεθούν και οι διαφορές μεταξύ των αγοριών και των κοριτσιών αλλά και της ηλικίας τους σε σχέση με την συμμετοχή τους στο πρόγραμμα.

Αποτελέσματα

Βαθμός κοινωνικών δεξιοτήτων των μαθητών/τριών μετά την συμμετοχή τους σε δομημένο πρόγραμμα παιγνιωδών δραστηριοτήτων αναψυχής

Η 1^η στατιστική υπόθεση της παρούσας έρευνας, αφορούσε την καταγραφή των κοινωνικών δεξιοτήτων των παιδιών μετά την συμμετοχή τους σε πρόγραμμα παιγνιωδών δραστηριοτήτων αναψυχής, το οποίο ακολουθούσε συγκεκριμένη δομή. Για την εξαγωγή των αποτελεσμάτων χρησιμοποιήθηκε η Ανάλυση Συχνοτήτων (Frequencies) καταγράφοντας, τα ποσοστά επί τοις εκατό των μεταβλητών της έρευνας σχετικά με την αξιολόγηση των κοινωνικών δεξιοτήτων των παιδιών από τους εαυτούς τους, από την παιδαγωγό- ψυχολόγο και από την ερευνήτρια.

Καθώς οι ερωτήσεις κάλυπταν ένα μεγάλο φάσμα κοινωνικών δεξιοτήτων, όπως για παράδειγμα, την αντιμετώπιση καταστάσεων οι οποίες απαιτούν διεκδικητικότητα, την συνεργασία με τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας, καθώς επίσης και τις δεξιότητες που σχετίζονται με τον τομέα των σχέσεων με τους συνομήλικους, τους δασκάλους αλλά και την οικογένεια, φάνηκε ότι τα παιδιά με βάση την 3-βάθμια κλίμακα (η οποία κυμαινόταν από το 0 που αντιστοιχούσε στο δεν το κάνω ποτέ ... μέχρι το 2 που αντιστοιχούσε στο το κάνω συχνά), είχαν περισσότερες θετικές απαντήσεις και λιγότερες αρνητικές. Το ίδιο παρατηρήθηκε και στις απαντήσεις του παιδαγωγού-ψυχολόγου και της ερευνήτριας σε σχέση με την αξιολόγηση τους για τις κοινωνικές δεξιότητες των μαθητών/τριών. Αναλυτικά, τα αποτελέσματα της 1^{ης} υπόθεσης της έρευνας, εμφανίζονται στον Πίνακα 1, Πίνακα 2, Πίνακα 3.

Βαθμός ανάπτυξης κοινωνικών δεξιοτήτων των μαθητών/τριών σε σχέση με την συχνότητα συμμετοχής τους στο ερευνητικό πρόγραμμα

Η δεύτερη στατιστική υπόθεση της έρευνας αφορούσε τις τυχόν διαφορές που υπάρχουν στον βαθμό ανάπτυξης των κοινωνικών δεξιοτήτων των μαθητών/τριών αναλογικά με την συχνότητα συμμετοχής των παιδιών στο πρόγραμμα παιγνιωδών δραστηριοτήτων αναψυχής.

Η κανονικότητα κατανομής του δείγματος και η ισότητα των διακυμάνσεων, ελέγχθηκε για να διαπιστωθούν τυχόν διαφορές που επηρεάζουν τα αποτελέσματα της έρευνας. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα το δείγμα ακολουθεί κανονική κατανομή και οι διακυμάνσεις είναι ίσες. Για την ανάλυση των αποτελεσμάτων ορίστηκε σαν επίπεδο σημαντικότητας το $p=0.05$. Συγκεκριμένα: Όλες οι μεταβλητές ελέγχθηκαν χωριστά σε κάθε ομάδα εξάσκησης βάσει του Kolmogorov-Smirnov τεστ και παρουσίασαν κανονικότητα κατανομής με τιμές του $p>0.05$. Στον έλεγχο αυτό, επιβεβαιώνεται η κανονικότητα κατανομής των μεταβλητών με τιμές πολύ μεγαλύτερες από το επίπεδο σημαντικότητας $p>0.05$ έχοντας πολλές φορές τιμές κοντά στην μονάδα ($p=1.000$).

Επίσης, μέσω του Bartlett-Box και Cochran's C τεστ ελέγχθηκε η ύπαρξη διαφορών στον πληθυσμό του δείγματος. Σύμφωνα με την αρχική υπόθεση, οι τρεις ομάδες θα πρέπει να προέρχονται από τον ίδιο πληθυσμό και άρα οι τιμές των δυο μη παραμετρικών ελέγχων θα πρέπει να είναι μεγαλύτερες από το επίπεδο σημαντικότητας ($p>0.05$). Αυτό διαπιστώνεται για όλες τις μεταβλητές και άρα επαληθεύεται η αρχική υπόθεση.

Πραγματοποιήθηκε, ανάλυση διακύμανσης ANOVA με ανεξάρτητη μεταβλητή το διαφορετικό επίπεδο συμμετοχής στις παιγνιώδες δραστηριότητες αναψυχής και εξαρτημένη μεταβλητή τις αξιολογήσεις της σχολικής ψυχολόγου, της ερευνήτριας και των παιδιών.

Πίνακας 1. Ποσοστά αυτοαξιολόγησης κοινωνικών δεξιοτήτων των παιδιών.

ΕΡΩΤΗΣΗ	Ποτέ	Μερικές φορές	Συχνά
1. Ακούω με προσοχή την γνώμη των άλλων στις συζητήσεις	-	36,4%	63,6%
2. Ζητάω με ευγενικό τρόπο αυτό που θέλω από τους γονείς ή τους δασκάλους μου	9,1%	13,6%	77,3%
3. Διατηρώ την ψυχραιμία μου όταν χάνω σε κάποιο παιχνίδι ή σε κάποιο διαγωνισμό	9,1%	22,7%	68,2%
4. Διατηρώ την ψυχραιμία μου όταν τα άλλα παιδιά με πειράζουν ή κάνουν αγενή σχόλια για εμένα	31,8%	27,3%	40,9%
5. Το ζητάω με ωραίο τρόπο από τα άλλα παιδιά όταν θέλω να πάρω μέρος στις δραστηριότητες τους	4,5%	-	95,5%
6. Δείχνω στους άλλους την τρυφερότητα ή τα θετικά μου συναισθήματα απέναντι τους (όταν νιώθω έτσι)	22,7%	31,8%	45,5%
7. Κάνω ευγενικά πράγματα για τους άλλους χωρίς να μου το ζητήσουν	9,1%	45,5%	45,5%
8. Κάνω κομπλιμέντα στους άλλους όταν το αξίζουν	9,1%	45,5%	45,5%
9. Διατηρώ την ψυχραιμία μου όταν με μαλώνουν ή με κριτικάρουν οι γονείς ή οι δάσκαλοι μου	22,7%	18,2%	59,1%
10. Ζητώ την άδεια πριν δανειστώ ή χρησιμοποιήσω τα πράγματα άλλων	9,1%	18,2%	72,7%
11. Μοιράζομαι τα πράγματα μου με άλλα παιδιά της ηλικίας μου	4,5%	18,2%	77,3%
12. Διατηρώ την ψυχραιμία μου όταν διαφωνώ με άλλα παιδιά	9,1%	40,9%	50
13. Ρωτώ τα άλλα παιδιά αν μπορώ να πάρω μέρος στις δραστηριότητες τους	13,6%	22,7%	63,6%
14. Η έκφραση του προσώπου μου είναι συνήθως η κατάλληλη (για παράδειγμα δεν έχω πάντα θυμωμένο ύφος ή δεν χαμογελάω συνεχώς)	18,2%	36,4%	45,5%
15. Ζητώ συγνώμη όταν έχω φταίξει σε κάτι	9,1%	4,5%	86,4%
16. Συμμετέχω σε οικογενειακές δραστηριότητες	9,1%	40,9%	50
17. Καλώ άλλα παιδιά να πάρουν μέρος σε παιχνίδια ή σε δραστηριότητες μου	4,5%	9,1%	86,4%
18. Το λέω σε κάποιον από τους γονείς μου ή τον δάσκαλο μου όταν έχω κάποιο πρόβλημα ή χρειάζομαι βοήθεια	4,5%	27,3%	68,2%
19. Δείχνω την ανησυχία μου ή το ενδιαφέρον μου στους άλλους όταν έχουν πληγωθεί ή είναι αναστατωμένοι	4,5%	18,2%	77,3%
20. Ακολουθώ τους κανόνες στα παιχνίδια ή στα σπορ	9,1%	13,6%	77,3%
21. Παίρνω μέρος σε παιχνίδια ή σε δραστηριότητες με άλλα παιδιά	13,6%	22,7%	63,6%
22. Παίρνω μέρος σε συζητήσεις με ενήλικες	27,3%	36,4%	36,4%

23. Βλέπω τους ανθρώπους στα μάτια όταν μιλάω μαζί τους	4,5%	22,7%	72,7%
24. Ο τόπος της φωνής μου συνήθως είναι φιλικός (όχι επιθετικός ή ασυνήθιστος)	4,5%	54,5%	40,9%
25. Διατηρώ την ψυχραιμία μου όταν δεν περνάει το δικό μου	18,2%	31,8%	50
26. Γελώ ή χαμογελώ όταν είμαι χαρούμενος λη όταν ακούω αστεία	-	9,1%	90,9%
27. Παίρνω μέρος σε συζητήσεις με άλλα παιδιά	13,6%	31,3%	54,5%
28. Δείχνω στους άλλους ότι τους ακούω όταν μιλάω μαζί τους.	-	13,6%	86,4%
29. Μπορώ να εκφράσω τον θυμό μου στους άλλους χωρίς να χάσω την ψυχραιμία μου	22,7%	36,4%	40,9%
30. Υπερασπίζομαι τον εαυτό μου χωρίς να χάνω την ψυχραιμία μου όταν τα άλλα παιδιά δεν μου φέρονται καλά	18,2%	9,1%	72,7%

Πίνακας 2. Ποσοστά αξιολόγησης κοινωνικών δεξιοτήτων των παιδιών (από την παιδαγωγό- σχολική ψυχολόγο).

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ	Ποτέ	Μερικές φορές	Συχνά
1. Ακούει με προσοχή την γνώμη των άλλων στις συζητήσεις	-	4,5%	95,5%
2. Ζητάει με ευγενικό τρόπο αυτό που θέλει από τους δασκάλους του/της	-	4,5%	95,5%
3. Διατηρεί την ψυχραιμία του/της όταν χάνει σε κάποιο παιχνίδι ή σε κάποιον διαγωνισμό	-	18,2%	81,8%
4. Αντιδρά με τον κατάλληλο τρόπο όταν τα άλλα παιδιά τον/την πειράζουν ή κάνουν αγενή σχόλια για αυτόν/αυτή	-	40,9%	59,1%
5. Ζητά να πάρει μέρος σε δραστηριότητες με άλλα παιδιά με τον κατάλληλο τρόπο	-	13,6%	86,4%
6. Εκφράζει τρυφερότητα ή θετικά συναισθήματα στους άλλους	4,5%	50%	45,5%
7. Κάνει ευγενικά πράγματα για τους άλλους με την θέληση του/της	-	40,9%	59,1%
8. Κάνει κομπλιμέντα ή λέει ωραία πράγματα στους άλλους όταν πρέπει	4,5%	45,5%	50%
9. Διατηρεί την ψυχραιμία του/της όταν τον/την μαλώνουν ή τον/την κριτικάρουν	-	59,1%	40,9%
10. Ζητά την άδεια όταν δανειστεί ή χρησιμοποιήσει τα πράγματα των άλλων	4,5%	9,1%	86,4%
11. Μοιράζεται τα πράγματα του/της με τους συνομηλίκους του/της	-	36,4%	63,6%
12. Διατηρεί την ψυχραιμία του/της όταν διαφωνεί με άλλα παιδιά	-	40,9%	59,1%

13. Ρωτά τα άλλα παιδιά αν μπορεί να πάρει μέρος στις δραστηριότητες τους	-	18,2%	81,8%
14. Έχει την κατάλληλη έκφραση προσώπου (για παράδειγμα όχι υπερβολικό χαμόγελο ή επιθετικό ύφος)	4,5%	31,8%	63,6%
15. Ζητά συγνώμη όταν έχει φταίξει σε κάτι	4,5%	50%	45,5%
16. Περνάει τον ελεύθερο χρόνο του/της παρέα με τα συνομήλικα του/της παιδιά	-	-	100%
17. Καλεί τα άλλα παιδιά να πάρουν μέρος σε άλλα παιχνίδια ή δραστηριότητες	-	13,6%	86,4%
18. Το λέει σε κάποιον δάσκαλο αν έχει πρόβλημα ή χρειάζεται βοήθεια	4,5%	22,7%	72,7%
19. Εκφράζει την συμπάθεια ή το ενδιαφέρον του/της στους άλλους όταν έχουν πληγωθεί ή είναι αναστατωμένοι	-	36,4%	63,6%
20. Ακολουθεί τους κανόνες στα παιχνίδια ή στις δραστηριότητες	4,5%	22,7%	72,7%
21. Παίρνει μέρος σε παιχνίδια ή δραστηριότητες με τα συνομήλικα του/της παιδιά	4,5%	9,1%	86,4%
22. Παίρνει μέρος στις συζητήσεις με ενήλικες	-	40,9%	59,1%
23. Έχει την κατάλληλη οπτική επαφή με τους άλλους όταν συζητά	-	36,4%	63,6%
24. Έχει τον κατάλληλο τόνο φωνής (πχ όχι επιθετικό ή ασυνήθιστο)	9,1%	27,3%	63,6%
25. Διατηρεί την ψυχραιμία τους/της όταν δεν του/της περνάει το δικό του/της με τους δασκάλους του/της	-	27,3%	72,7%
26. Γελά ή χαμογελά όταν πρέπει	4,5%	31,8%	63,6%
27. Παίρνει μέρος στις συζητήσεις με άλλα παιδιά	-	13,6%	86,4%
28. Δείχνει ότι ακούει τους άλλους όταν συζητά	4,5%	31,8%	63,6%
29. Μπορεί να εκφράσει τον θυμό του/της χωρίς να χάσει την ψυχραιμία του/της	-	45,5%	54,5%
30. Υπερασπίζεται τον εαυτό του/της με τον κατάλληλο τρόπο όταν τα συνομήλικα του/της παιδιά δεν φέρονται λογικά	4,5%	27,3%	68,2%

Πίνακας 3. Ποσοστά αξιολόγησης κοινωνικών δεξιοτήτων των παιδιών (από την ερευνήτρια).

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ	Ποτέ	Μερικές φορές	Συχνά
1. Ακούει με προσοχή την γνώμη των άλλων στις συζητήσεις	-	45,5%	54,5%
2. Ζητάει με ευγενικό τρόπο αυτό που θέλει από τους δασκάλους του/της	-	31,8%	68,2%
3. Διατηρεί την ψυχραιμία του/της όταν χάνει σε κάποιο παιχνίδι ή σε κάποιον διαγωνισμό	9,1%	22,7%	68,2%
4. Αντιδρά με τον κατάλληλο τρόπο όταν τα άλλα παιδιά τον/την πειράζουν ή κάνουν αγενή σχόλια για αυτόν/αυτή	9,1%	40,9%	50%
5. Ζητά να πάρει μέρος σε δραστηριότητες με άλλα παιδιά με τον κατάλληλο τρόπο	-	27,3%	72,7%
6. Εκφράζει τρυφερότητα ή θετικά συναισθήματα στους άλλους	4,5%	68,2%	27,3%
7. Κάνει ευγενικά πράγματα για τους άλλους με την θέληση του/της	-	45,5%	54,5%
8. Κάνει κομπλιμέντα ή λέει ωραία πράγματα στους άλλους όταν πρέπει	22,7%	50%	27,3%
9. Διατηρεί την ψυχραιμία του/της όταν τον/την μαλώνουν ή τον/την κριτικάρουν	9,1%	40,9%	50%
10. Ζητά την άδεια όταν δανειστεί ή χρησιμοποιήσει τα πράγματα των άλλων	9,1%	22,7%	68,2%
11. Μοιράζεται τα πράγματα του/της με τους συνομηλίκους του/της	9,1%	18,2%	72,7%
12. Διατηρεί την ψυχραιμία του/της όταν διαφωνεί με άλλα παιδιά	4,5%	36,4%	59,1%
13. Ρωτά τα άλλα παιδιά αν μπορεί να πάρει μέρος στις δραστηριότητες τους	4,5%	18,2%	77,3%
14. Έχει την κατάλληλη έκφραση προσώπου (για παράδειγμα όχι υπερβολικό χαμόγελο ή επιθετικό ύφος)	-	50%	50%
15. Ζητά συγνώμη όταν έχει φταίξει σε κάτι	4,5%	90,9%	4,5%
16. Περνάει τον ελεύθερο χρόνο του/της παρέα με τα συνομήλικα του/της παιδιά	-	18,2%	81,8%
17. Καλεί τα άλλα παιδιά να πάρουν μέρος σε άλλα παιχνίδια ή δραστηριότητες	4,5%	27,3%	68,2%

18. Το λέει σε κάποιον δάσκαλο αν έχει πρόβλημα ή χρειάζεται βοήθεια	9,1%	36,4%	54,5%
19. Εκφράζει την συμπάθεια ή το ενδιαφέρον του/της στους άλλους όταν έχουν πληγωθεί ή είναι αναστατωμένοι	13,6%	40,9%	45,5%
20. Ακολουθεί τους κανόνες στα παιχνίδια ή στις δραστηριότητες	-	27,7%	77,3%
21. Παίρνει μέρος σε παιχνίδια ή δραστηριότητες με τα συνομήλικα του/της παιδιά	-	13,6%	86,4%
22. Παίρνει μέρος στις συζητήσεις με ενήλικες	9,1%	40,9%	50%
23. Έχει την κατάλληλη οπτική επαφή με τους άλλους όταν συζητά	-	45,5%	54,5%
24. Έχει τον κατάλληλο τόνο φωνής (πχ όχι επιθετικό ή ασυνήθιστο)	4,5%	27,3%	68,2%
25. Διατηρεί την ψυχραιμία του/της όταν δεν του/της περνάει το δικό του/της με τους δασκάλους του/της	9,1%	27,3%	63,6%
26. Γελά ή χαμογελά όταν πρέπει	-	45,5%	54,5%
27. Παίρνει μέρος στις συζητήσεις με άλλα παιδιά	-	22,7%	77,3%
28. Δείχνει ότι ακούει τους άλλους όταν συζητά	-	50%	50%
29. Μπορεί να εκφράσει τον θυμό του/της χωρίς να χάσει την ψυχραιμία του/της	4,5%	45,5%	50%
30. Υπερασπίζεται τον εαυτό του/της με τον κατάλληλο τρόπο όταν τα συνομήλικα του/της παιδιά δεν φέρονται λογικά	-	59,1%	40,9%

Πίνακας 4α. Αποτελέσματα συχνότητας συμμετοχής σύμφωνα με τις απαντήσεις της σχολικής ψυχολόγου.

(I)ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ	(J) ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.
ΜΕΓΑΛΗ	ΜΕΤΡΙΑ	,214	,102	,137
	ΜΙΚΡΗ	,464*	,108	,002
ΜΕΤΡΙΑ	ΜΕΓΑΛΗ	-,214	,102	,137
	ΜΙΚΡΗ	,250	,121	,146
ΜΙΚΡΗ	ΜΕΓΑΛΗ	-,464*	,108	,002
	ΜΕΤΡΙΑ	-,250	,121	,146

*. $p < .05$

Πίνακας 4β. Μέσοι όροι και τυπικές αποκλίσεις του βαθμού ανάπτυξης των κοινωνικών δεξιοτήτων των μαθητών/τριών σύμφωνα με την ψυχολόγο.

	ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ	ΤΥΠΙΚΗ ΑΠΟΚΛΙΣΗ
ΜΕΓΑΛΗ	1,83	0,172

ΜΙΚΡΗ	1,62	0,257
ΜΕΤΡΙΑ	1,37	0,184

Από τον πίνακα 4α και 4β διαπιστώνεται ότι προκύπτει στατιστικά σημαντική διαφορά με $F(2,21) = 9,489$ $p = .001 < .05$ και με Μ.Ο για την μεγάλη συμμετοχή: 1,83 και Τ.Α 0,172, για την μικρή συμμετοχή με Μ.Ο 1,62 και Τ.Α 0,257 και για την μεσαία συμμετοχή με Μ.Ο 1,37 και Τ.Α 0,184.

Πίνακας 5α. Αποτελέσματα συχνότητας συμμετοχής σύμφωνα με τις απαντήσεις της ερευνήτριας.

(I) ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ	(J) ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.
	ΜΙΚΡΗ	,531*	,169	,018
ΜΕΤΡΙΑ	ΜΕΓΑΛΗ	-,152	,159	,638
	ΜΙΚΡΗ	,379	,189	,162
ΜΙΚΡΗ	ΜΕΓΑΛΗ	-,531*	,169	,018
	ΜΕΤΡΙΑ	-,379	,189	,162

*. $p < .05$

Πίνακας 5β. Μέσοι όροι και τυπικές αποκλίσεις του βαθμού ανάπτυξης των κοινωνικών δεξιοτήτων των μαθητών/τριών σύμφωνα με την ερευνήτρια.

	ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ	ΤΥΠΙΚΗ ΑΠΟΚΛΙΣΗ
ΜΕΓΑΛΗ	1,69	0,318
ΜΙΚΡΗ	1,54	0,282
ΜΕΤΡΙΑ	1,16	0,333

Από τον Πίνακα 5α και 5β προέκυψε στατιστικά σημαντική διαφορά με $F(2,21) = 4,965$ $p = .018 < .05$ με Μ.Ο για την μεγάλη συμμετοχή 1,69 και Τ.Α 0,318, με Μ.Ο για την μικρή συμμετοχή 1,54 και Τ.Α 0,282 και για την μέτρια συμμετοχή με Μ.Ο 1,16 και Τ.Α 0,333.

Πίνακας 6α. Αποτελέσματα συχνότητας συμμετοχής σύμφωνα με τις απαντήσεις των μαθητών/τριών.

(I) ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ	(J) ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.
	ΜΙΚΡΗ	,548	,139	,003
ΜΕΤΡΙΑ	ΜΕΓΑΛΗ	-,271	,131	,144
	ΜΙΚΡΗ	,277	,156	,234
ΜΙΚΡΗ	ΜΕΓΑΛΗ	-,548	,169	,003
	ΜΕΤΡΙΑ	-,277	,189	,234

*. $p < .05$

Πίνακας 6β. Μέσοι όροι και τυπικές αποκλίσεις του βαθμού ανάπτυξης των κοινωνικών δεξιοτήτων των μαθητών/τριών σύμφωνα με τους μαθητές/τριες.

	ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ	ΤΥΠΙΚΗ ΑΠΟΚΛΙΣΗ
ΜΕΓΑΛΗ	1,72	0,143
ΜΙΚΡΗ	1,45	0,266
ΜΕΤΡΙΑ	1,17	0,420

Από τον Πίνακα 6α και 6β προέκυψε στατιστικά σημαντική διαφορά με $F(2,21) = 8,088$ $p = .003 < .05$ με Μ.Ο 1,72 για την μεγάλη συμμετοχή και Τ.Α 0,143, με Μ.Ο για την μικρή συμμετοχή 1,45 και Τ.Α 0,266 και με Μ.Ο για την μέτρια συμμετοχή 1,17 και Τ.Α 0,420.

Συζήτηση

Η επίδραση της συμμετοχής των παιδιών σε ένα δομημένο πρόγραμμα παιγνιδιών δραστηριοτήτων αναψυχής (παιχνίδια γνωριμίας, συνεργασίας, εμπιστοσύνης, ομαδικότητας, συναγωνισμού, ανταγωνισμού) στις κοινωνικές δεξιότητες των μαθητών/τριών ηλικίας 8 έως 12 ετών.

Τα περισσότερα παιδιά μαθαίνουν να αποκτούν τις κοινωνικές δεξιότητες μέσα από την αλληλεπίδραση με τους σημαντικούς άλλους συνομήλικους, την οικογένεια, τους φίλους και άλλους ενήλικες (Barone & Lionetti, 2012). Ωστόσο, για την επίτευξη ενός μέγιστου δυνατού αποτελέσματος η ανάπτυξη των κοινωνικών δεξιοτήτων φαίνεται να ενισχύεται μέσα από διαδικασίες κατά τις οποίες ο ενήλικας οργανώνει μεθοδολογικές παρεμβάσεις αναπτυξιακά κατάλληλες για κάθε ηλικιακή ομάδα παιδιών. (DuPaul & Eckert, 1994, Rosenthal, 2003).

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να καταγραφεί ο βαθμός των κοινωνικών δεξιοτήτων των παιδιών ηλικίας 8 έως 12 ετών και να διαπιστωθεί κατά πόσο ο βαθμός συμμετοχής τους σε ένα δομημένο πρόγραμμα δραστηριοτήτων αναψυχής επηρεάζει τις κοινωνικές δεξιότητες των μαθητών/τριών.

Τα αποτελέσματα επαληθεύουν την ερευνητική υπόθεση της έρευνας και επιβεβαιώνουν ότι η συμμετοχή των παιδιών ηλικίας 8 έως 12 ετών σε δομημένα προγράμματα παιγνιδιών δραστηριοτήτων έχουν θετική επίδραση στην ανάπτυξη των κοινωνικών τους δεξιοτήτων. Όπως διαπιστώθηκε, οι μαθητές/τριες που δέχονται την επίδραση ενός προγράμματος παιγνιδιών δραστηριοτήτων αναψυχής με κύριο άξονα το παιχνίδι, αναπτύσσουν τις κοινωνικές τους δεξιότητες ενώ είναι σημαντικά πιο κοινωνικά επιδέξιοι οι μαθητές/τριες που συμμετέχουν περισσότερο σε τέτοιου είδους δραστηριότητες.

Σύμφωνα με τον Selman (1981), τα παιδιά στη μέση παιδική ηλικία έχουν αποκτήσει την ικανότητα ανάληψης κοινωνικής προοπτικής, το οποίο εξηγεί την κοινωνική επάρκεια στη σχέση τους με τα συνομήλικα παιδιά και τις κοινωνικές δεξιότητες. Σε έρευνα της Doliopoulou & Rizou (2012), γονείς και εκπαιδευτικοί συμφωνούν ότι τόσο τα νήπια όσο και τα μεγαλύτερα παιδιά παίζουν περισσότερο σε κλειστούς χώρους, με εμπορικά παιχνίδια και είναι υπερεκτεθειμένα στην τηλεόραση και τον Η/Υ, καθώς ταυτόχρονα παρατηρείται η απουσία έναρξης ομαδικών παιχνιδιών μέσω των οποίων αναπτύσσονται οι κοινωνικές δεξιότητες αλλά και την επιθετική συμπεριφορά, ως συνέπεια του σύγχρονου τρόπου ζωής. Επίσης, το φαινόμενο που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια στις ελληνικές οικογένειες είναι η αύξηση ολοένα και περισσότερο των εργαζόμενων γονέων, με αποτέλεσμα τα παιδιά να περνούν το μισό και πλέον χρόνο της ημέρας μακριά από τους γονείς τους.

Η επίδραση του φύλου και της ηλικίας στις κοινωνικές δεξιότητες των μαθητών/τριών ηλικίας 8 έως 12 ετών κατά την συμμετοχή τους σε πρόγραμμα παιγνιδιών δραστηριοτήτων αναψυχής

Όσον αφορά το φύλο και την ηλικία των παιδιών, η παρούσα έρευνα δεν εντόπισε καμία διαφορά στο βαθμό ανάπτυξης των κοινωνικών δεξιοτήτων που συμμετείχαν στο πρόγραμμα παιγνιδιών δραστηριοτήτων αναψυχής. Εντούτοις, σε προηγούμενες έρευνες υποστηρίζεται ότι το φύλο του παιδιού και η ηλικία σχετίζεται με τις κοινωνικές δεξιότητες των παιδιών (Coolaham et al., 2000; Denham et al., 2003; Mendez et al., 2002; Qin & Yong, 2002; Vahedi et al., 2012), ενώ υπάρχει η άποψη ότι τα αγόρια είναι περισσότερο φυσικά δραστήρια, δεσμεύονται περισσότερο σε ανταγωνιστικά παιχνίδια/ δραστηριότητες που εμπεριέχουν υψηλό ρίσκο και επιδεικνύουν

περισσότερο τον θυμό τους και την επιθετικότητα σε σχέση με τα κορίτσια. Από την άλλη πλευρά, τα κορίτσια είναι περισσότερο φιλικά, προτιμούν το παιχνίδι σε δυάδες και έχουν περισσότερες ευκαιρίες να αναπτύξουν την κοινωνική τους ικανότητα, προκειμένου να αποφύγουν επικριτικά σχόλια των δασκάλων τους (Brown & Freeman, 2001; Maccoby, 1998). Η άποψη αυτή στηρίχθηκε στο ότι τα παιδιά αποκτούν τα στερεότυπα του ρόλου του φύλου πολύ νωρίς και στο ότι τα πρώιμα στερεότυπα για το φύλο περιλαμβάνουν απόψεις για τα κατάλληλα στοιχεία προσωπικότητας και τη συμπεριφορά για τα δύο φύλα. (Bauer, Liebl, & Stennes, 2002).

Η ηθική ωριμότητα σχετίζεται θετικά με την ηλικία σύμφωνα με τους θεωρητικούς του χώρου (Kohlberg, 1976; Rest, 1986), οι οποίοι υποστηρίζουν ότι υπάρχει σαφής σχέση μεταξύ της ηλικίας και των σταδίων ανάπτυξης της ηθικής σκέψης. Αυτή η γενική Μ. Παπαγεωργίου κ.ά. / Αναζητήσεις στη Φ.Α. & τον Αθλητισμό, 6 (2008), 162 - 168 164 θέση υποδηλώνει ότι ανάλογα και στον αθλητισμό και στη φυσική αγωγή όσο οι μαθητές και μαθήτριες μεγαλώνουν η ηθική ωριμότητα, και κατά συνέπεια η ηθική τους συμπεριφορά, θα βελτιώνεται (Proios & Doganis, 2006). Δηλαδή, αναμένεται ότι οι μαθητές και μαθήτριες της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης θα επιδεικνύουν λιγότερες αρνητικές ηθικο-κοινωνικές συμπεριφορές και περισσότερες θετικές ηθικο-κοινωνικές συμπεριφορές, σε σχέση με μαθητές και μαθήτριες της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Επίσης, παλιότερες μελέτες (Bredemeier & Shields, 1984; Haan et al., 1985; Πρώιος & Δογάνης, 2003) έχουν εντοπίσει διαφορές ανάλογα με την ηλικία και την εκπαιδευτική βαθμίδα σε επιθετικές συμπεριφορές. Ο Deluty (1984) εντόπισε διαφορές ανάλογα με την ηλικία σε τάσεις επιθετικότητας, αναφέροντας ότι οι επιθετικές συμπεριφορές αυξήθηκαν και οι θετικές συμπεριφορές μειώθηκαν από την τρίτη στην πέμπτη τάξη του δημοτικού. Η Bredemeier (1994) επίσης εντόπισε διαφορές ανά ηλικία σε επιθετικές και θετικές συμπεριφορές μεταξύ μαθητών και μαθητριών τετάρτης δημοτικού και πρώτης γυμνασίου, χωρίς όμως να υπάρχουν ταυτόχρονες διαφορές στην ηθική λογική τους. Το περιβάλλον της φυσικής αγωγής θεωρείται το ιδανικότερο για την ανάπτυξη ηθικο-κοινωνικών συμπεριφορών σε παιδιά και νέους (Bergmann - Drewe, 2000; Shields & Bredemeier, 1995).

Η επίδραση του βαθμού συμμετοχής σε παιγνιώδες δραστηριότητες αναψυχής μέσα από δομημένα προγράμματα αναψυχής στις κοινωνικές δεξιότητες των μαθητών/τριών ηλικίας 8 έως 12 ετών

Τα αποτελέσματα της έρευνας επαληθεύονται από πλήθος ερευνών, οι οποίες υποστηρίζουν την θετική επίδραση που ασκεί η δομημένη ώρα ξεκούρασης, μέσα από την οργάνωση παιχνιδιών από τους ενήλικες εκπαιδευτικούς προκειμένου οι τελευταίοι να ενισχύσουν τη συμμετοχή των παιδιών σε παιγνιώδες δράσεις και την μεταξύ τους αλληλεπίδραση (McKenzie & Kahan, 2008; Parsad & Lewis, 2006; Robert Wood Johnson Foundation, 2007; Wechsler et al., 2000, Zygmunt et al., 2005).

Επομένως, καθώς είναι ευρέως διαδεδομένο ότι το παιχνίδι έχει σημαντική λειτουργία στην ανάπτυξη των μικρών παιδιών (Bennett, 2005; Hughes, 2003; McGrath & Noble, 2010; Pellegrini, 2002; Stagnitti, 2004;), μέσα από την σωστή οργάνωση προγραμμάτων από τους εκπαιδευτικούς και μέσα από παιγνιώδες διαδικασίες, το όφελος δεν αφορά μόνο τις κοινωνικές δεξιότητες αλλά και την κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη των μικρών παιδιών (Trevlas, Matsouka, Zachopoulou).

Σύμφωνα με την έρευνα και συσχετίζοντας τον βαθμό συμμετοχής των μαθητών/τριών στο πρόγραμμα παιγνιδιών δραστηριοτήτων αναψυχής με τις αξιολογήσεις των ίδιων των παιδιών, της ψυχολόγου-παιδαγωγού και της ερευνήτριας σχετικά με την ανάπτυξη των κοινωνικών δεξιοτήτων, διαπιστώθηκε ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά αναλογικά με τον βαθμό συμμετοχής τους.

Συγκεκριμένα, από το Post Hoc Sheffe φάνηκε ότι υπήρξαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ των επιπέδων του παράγοντα συχνότητας συμμετοχής για τις ομάδες Α (μεγάλη συχνότητα συμμετοχής) και Β (μεσαία συχνότητα συμμετοχής) σε σχέση με την Γ (μικρή συχνότητα συμμετοχής), ενώ δεν παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ της Α ομάδας (μεγάλης συχνότητας συμμετοχής) και την Β ομάδα (μεσαία συχνότητα συμμετοχής). Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, υπήρξε ταύτιση των αξιολογήσεων των παιδιών με τις αξιολογήσεις της ψυχολόγου και της ερευνήτριας. Η ύπαρξη συσχέτισης ανάμεσα στην αυτοαξιολόγηση των παιδιών σχετικά με τον βαθμό των κοινωνικών τους δεξιοτήτων και στην αντίστοιχη αξιολόγηση των δασκάλων τους, σημαίνει ότι τα παιδιά είναι σε θέση να αξιολογήσουν με αντικειμενικότητα τον εαυτό τους.

Η στατιστικά σημαντική αυτή διαφορά σχετικά με τον βαθμό συμμετοχής των μαθητών/τριών και την ανάπτυξη των κοινωνικών τους δεξιοτήτων είναι πιθανό να οφείλεται στον παράγοντα ηλικία καθώς τα παιδιά στην παιδική ηλικία κατά κύριο λόγο εξαρτώνται από τους γονείς τους ως προς την επιλογή των δραστηριοτήτων στις οποίες θα συμμετέχουν με άλλους συνομήλικες εκτός σχολείου (Bhavnagri & Parke, 2012; Ladd & Golter, 2014), σε αντίθεση με τους εφήβους, που συνήθως επιλέγουν μόνοι τους τον τύπο και την ποσότητα της δραστηριότητας που θα συμμετέχουν εκτός σχολικού περιβάλλοντος και συνδέεται κυρίως με τις επιλογές των συνομηλίκων φίλων τους. Επιπλέον, σύμφωνα με τη Simkins (2003) η επίδραση των παιγνιδιών δραστηριοτήτων αναψυχής και της φυσικής δραστηριότητας στις κοινωνικές δεξιότητες των παιδιών μπορεί να επηρεάζεται και από κάποιους άλλους παράγοντες όπως ο τύπος της απασχόλησης (ομαδικές ή ανταγωνιστικές δραστηριότητες), ο ρόλος των συμμετεχόντων σε κάποια οργανωμένη δραστηριότητα (ηγετικός ή απλός συμμετέχων), η ποιότητα του περιεχομένου προγράμματος, το χρονικό διάστημα και η συχνότητα συμμετοχής.

Συμπεράσματα

Τα περισσότερα παιδιά μαθαίνουν να αποκτούν τις κοινωνικές δεξιότητες μέσα από την αλληλεπίδραση με τους συνομηλίκους, την οικογένεια, τους φίλους και τους άλλους ενήλικες.

Ωστόσο, είναι προφανές, πως για την επίτευξη ενός μέγιστου δυνατού αποτελέσματος είναι απαραίτητη η ανάπτυξη των κοινωνικών δεξιοτήτων μέσα από διαδικασίες κατά τις οποίες οι άμεσα ή έμμεσα εμπλεκόμενοι ενήλικες αναλάβουν δράση με μεθοδολογικές παρεμβάσεις αναπτυξιακά κατάλληλες για την κάθε ηλικιακή ομάδα των παιδιών. Χωρίς τις κατάλληλες παρεμβάσεις στην εκπαίδευση των παιδιών ηλικίας 8 έως 12 ετών, τα παιδιά διατρέχουν κίνδυνο βίωσης αρνητικών εμπειριών μέσα στην ομάδα των συνομηλίκων.

Σύμφωνα με τα ευρήματα της παρούσας έρευνας:

α) Η πρώιμη αξιολόγηση των κοινωνικών δεξιοτήτων των παιδιών κρίνεται σημαντική για μετέπειτα παρεμβάσεις.

β) Ο διαμεσολαβητικός ρόλος των ενηλίκων μέσα από την οργάνωση δομημένων παιγνιωδών δραστηριοτήτων αναψυχής αποδεικνύεται σημαντικός, εφόσον μπορεί να επηρεάσει θετικά τις κοινωνικές δεξιότητες των παιδιών ηλικίας 8 έως 12 ετών.

γ) Ο βαθμός συμμετοχής σε προγράμματα παιγνιωδών δραστηριοτήτων αναψυχής αποδεικνύεται κρίσιμος, καθώς τα παιδιά που συμμετέχουν τακτικά σε δραστηριότητες αναπτύσσουν περισσότερες κοινωνικές δεξιότητες

δ) Όσον αφορά τον παράγοντα φύλο στις κοινωνικές δεξιότητες των παιδιών ηλικίας 8 έως 12 ετών κατά την συμμετοχή τους σε δομημένες δραστηριότητες παιχνιδιού και αναψυχής δεν αποδείχτηκε καμία σημαντική υπεροχή του ενός φύλου έναντι του άλλου.

ε) Όσον αφορά τον παράγοντα ηλικία στις κοινωνικές δεξιότητες των παιδιών κατά την συμμετοχή τους σε παιγνιώδες δραστηριότητες αναψυχής δεν αποδείχτηκε καμία σημαντική υπεροχή μεταξύ των ηλικιών..

Βιβλιογραφία

- Barnett, L. (1990). Playfulness: Definition, design, and measurement. *Play & Culture*, 3, 319-336.
- Boyer, W. A. R. (1997). Enhancing playfulness with sensorial stimulation. *Journal of Research in Childhood Education*. 12, 1, 78-87.
- Crick, N. R., Dodge, K.A. (1994). A review and reformulation of social information-processing mechanisms in children's social adjustment. *Psychological Bulletin*, 115 (1), 74- 101.
- Dodge, K. A., & Pettit, G. S. (2003). A biopsychosocial model of the development of chronic conduct problems in adolescence. *Developmental Psychology*, 39, 349–371
- Doliopoulou, E., & Rizou, C. (2012). Greek Kindergarten Teachers' and Parents' Views about Changes in Play since Their Own Childhood. *European Early Childhood Education Research Journal*, 20, 1, 133-147.
- Greene, J. O & Burlinson, B.R. (2003). Handbook of communication and social interaction skills. USA: Routledge
- Γερμανός, Δ. (2004). Το παιχνίδι μια άλλη προσέγγιση της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Στο Χατζηκαμάρη, Π., Κοκκίδου, Μ. (επιμ.), (2004). *Το παιχνίδι στην εκπαιδευτική διαδικασία*. Θεσσαλονίκη: University Studio. Press.
- Hinde, R. A. (1987). *Individuals, relationships, and culture: Links between ethology and the social sciences*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Kotler, J. C & McMahon, R. J. (2002). Differentiating between anxious, aggressive and socially competent children: validation of the Social Competence and Behavior Evaluation-30 (Parent version). *Behavior Research and Therapy*, 40, 947-959
- Matson, J. L. (2009). *Social behavior and skills in children*. New York: Springer Dordrecht Heidelberg London
- McHugh, E. (1995). Going `beyond the physical': Social skills and physical education. *JOPERD: The Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 66, 18.
- Μιχαλοπούλου, Α. (2010). Δραματικό παιχνίδι και αναδυόμενος γραμματισμός στην Προσχολική εκπαίδευση. *Το βήμα των κοινωνικών επιστημών*, 57, 103-118
- Payton, J. W., Wardlaw, D. M., & Graczyk, P.A. (2000). Social and emotional learning: a framework for promoting mental health and reducing risk behavior in children and youth. *Journal of School Health*, 70(5), 179- 185

- Ραζάκου, Φ., Τσαπακίδου, Α., Μπέης, Κ. & Τσομπανάκη, Θ. (2003). Διερεύνηση παραγόντων που σχετίζονται με την ενασχόληση των παιδιών ηλικίας 7-12 με τον αθλητισμό. *Αναζητήσεις στη Φυσική Αγωγή & τον Αθλητισμό*, 1, 143 -151
- Singer, J., Singer, D., & Sherrod, L. (1980). A factor analysis study of preschooler's play behavior. *American Psychology Bulletin*, 2, 143-156
- Qin, Ch & Yong J. (2002). *Social competence and behavior problems in Chinese preschoolers*. *Early Education & Development*, 13, 171-186

Issue 14 (2018) 32-48

<http://www.jstar.gr>

The effect of a playful activity program on social skills development of children aged 8 to 12

M. Brecha, O. Matsouka, K. Astrapellos

Democritus University of Thrace

ABSTRACT

The purpose of this bachelor's thesis was to record the social skills of children aged 8 to 12 and to see whether their participation in a structured leisure gaming program affects their social skills. Then sample consisted of 22 students (14 girls and 8 boys) who participated in a structured playful activity program. At the end of the program, students completed the SSQ-PU questionnaire (Spence, 1995), which contained 30 questions that assessed their level of social skills. The SSQ-T questionnaire (Spence, 1995), which contained 30 questions that assessed the level of social skills of children by teachers, was complemented by the psychologist-educated and responsible teacher and by the researcher. These questions covered a wide range of social skills: dealing with situations, working with other members of the team and skills related to the field of relationships with peers, teachers and the family. According to Spence, due to the interrelationships between the factors, it was suggested to use a total score. Frequency Analysis was used to record the percentages, while one-way Anova was used to record the degree of social skills based on the frequency of children's participation in the program. The results showed that children who participated in the structured leisure activities program more than 3 times a week have better developed their social skills than children who participated 1 or 2 times a week. Taking the data from the present thesis collectively, it is considered necessary to design and implement playful activity programs for children aged 8 to 12, which should be based on the development of their social skills.

Key words: social skills, childhood, play, recreation

Corresponding address:

Martha Brecha
Democritus University of Thrace
Department of Physical Education and Sport Sciences
martha.brecha@gmail.com

E-mail: